

LAADUKKAAMPI LUKIO

LAVA - HANKKEEN LOPPUJULKAISU

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	3
Lukiokoulutuksen laatu ja saavutettavuus.....	3
Kieli- ja kulttuuritietoisuus opetuksessa	4
Ennakointitieto ja tulevaisuusnäkökulmat	5
Oppimisen ja opiskelun tuki	7
HANKKEEN VINKIT KIELI- JA KULTTUURITETOISUUTEEN	8
Kieli- ja kulttuuritietoisia käytäntöjä Vantaalla.....	9
Benchmarkkaus.....	10
Keskeiset havainnot benchmarkkauksesta	11
LOMAKKEET OHJAUKSEN TUKENA.....	12
Ryhmänohjauslomake ja -tuloste	12
Tuen lomake.....	13
DIGITAALISET VÄLINEET OHJAUKSEN TUKENA	14
VISUALISOINTI JA DATA	15
TYÖRYHMÄTOIMINNALLA KEHITYSTÄ.....	17
Hankkeen vinkit onnistuneeseen työryhmätoimintaan:	18
LÄHTEET	19
LIITTEET	20
Liite 1. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kysely opettajille	20
Liite 2. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kysely opiskelijoille	21
Liite 3. Opiskelijan ryhmänohjauslomake	22

Eeva Pylkkö, Projektiasiantuntija

Lukioiden ohjauksen laadun vahvistaminen Vantaalla -hanke (LAVA-hanke)

Vantaan kaupunki, Toisen asteen koulutuksen palvelualue

2/2024

Kuvat: Vantaan aineistopankki; Joel Haapamäki; Sakari Manninen; Juhani Rätty,

Eeva Pylkkö

JOHDANTO

Lukiokoulutuksen laatu ja saavutettavuus

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman vuosina 2021-2022.¹ Ohjelman tarkoituksena oli luoda pohja lukiokoulutuksen systemaattiselle laadun kehittämiseksi. Tavoitteena oli muun muassa tukea koulutuksen järjestäjiä uuden lukiolain ja opetussuunnitelman toimeenpanossa sekä oppivelvollisuuden laajentumisessa. Ohjelmalla haluttiin lisätä lukiolaisten hyvinvointia, vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja saavutettavuutta sekä parantaa digitaalisten ratkaisujen hyödyntämistä opiskelun tukena. Yksi osa Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelmaa oli myös laatia lukiokoulutuksen laatustrategia², joka painottuu neljään keskeiseen laatutekijään: laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri sekä lukiokoulutuksen saavutettavuus.

Vantaan lukiokoulutuksessa toteutettiin Opetushallituksen rahoittama Lukioden ohjauksen laadun vahvistaminen Vantaalla -hanke (LAVA) vuosina 2022-2023. Hankkeen aikana kehitettiin kieli- ja kulttuuritietoista pedagogiikkaa, kehitettiin ennakkointitiedon hyödyntämistä ja tiedolla johtamisen menetelmiä ohjauksen ja opintojen etenemisen seurannan tukena, sekä kehitettiin ja kokeiltiin tapoja, joilla opiskelija voi tuoda tietoon tuen tarpeitaan oikea-aikaisesti.

Hankkeeseen osallistui kaikki Vantaan 5 suomenkielistä päivälukiota sekä ruotsinkielinen Helsingin gymnasium. Hanketta koordinoi projektiasiantuntija toisen asteen koulutuksen kehittämisyksiköstä ja toinen projektiasiantuntija vastasi tiedolla johtamisesta. Tämän lisäksi hankkeessa hyödynnettiin opettajatyöryhmiä sekä kuultiin muuta opetushenkilökuntaa, kuten erityisopettajia.

Opetushallitus³ avasi valtion erityisavustuksen lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman edistämiseksi vuodenvaihteessa 2021-2022. Avustushaun kehittämiskohteina olivat muun muassa oppimisen ja koulunkäynnin tukea perusopetuksessa saaneiden opiskelijoiden ohjauksen erityiskysymykset lukiokoulutuksessa, maahanmuuttotasaisten opiskelijoiden ohjaukseen liittyvät kysymykset sekä tulevaisuusnäkökulmien vahvistaminen ja ennakkointitiedon hyödyntäminen ohjaustyössä.

Lukioden ohjauksen laadun vahvistaminen Vantaalla -hanke toteutettiin tällä erityisavustuksella.

Kieli- ja kulttuuritietoisuus opetuksessa

Vantaa on Suomen monikulttuurisin kaupunki ja vieraskielisten asukkaiden ja opiskelijoiden osuus kasvaa jatkuvasti. Hankkeen alussa vieraskielisten opiskelijoiden määrä oli osassa lukioistamme yli 20%. Karvin⁴ raportin mukaan maahanmuuttajatausten nuorten osaamistaso on selvästi kantaväestöä heikompaa ja opettajien ja koulun odotuksilla ja asenteilla on suurempi merkitys maahanmuuttajiin kuin kantaväestön opiskelijoihin. Hankkeessa haluttiin kehittää ohjauksen tasa-arvoisuutta ja laatua kieli- ja kulttuuritietoisuuden avulla. Kielitietoisuus tarkoittaa sitä, että kielen merkitys tunnustetaan niin oppimisen, opettamisen kuin arvioinnin kannalta.⁵ Tietoisuutta tulisi kohdistaa niin oppiaine- ja tiedealakohtaiseen sanastoon ja ilmaisutapaan, oppimateriaalien kieleen, opiskelijoiden mahdollisiin kielellisiin haasteisiin ja siihen, että koulussa käytetty kieli eroaa arkikielestä.⁶ Kulttuuritietoisuus puolestaan viittaa moninaisuuden tunnistamiseen ja ymmärtämiseen sekä monipuolisen kulttuuriperinnön arvostamiseen.⁶

Lukion opetussuunnitelma⁷ nostaa esiin sen, että lukioissa arvostetaan ja hyödynnetään kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta, ymmärretään kielten merkitys oppimiseen, vuorovaikutukseen, identiteettiin ja yhteiskuntaan sosiaalistumiseen sekä kehitetään opiskelijoiden monikielistä osaamista. Kaikki opettajat ovat aineenopettamisen rinnalla myös oppiaineen kielen ja monilukutaidon opettajia.

Lukioiden ohjauksen laadun vahvistaminen Vantaalla -hankkeessa kielitietoisuuden nähtiin tukevan vieraskielisten oppijoiden lisäksi kaikkien lukio-opiskelijoidemme opiskelua, sillä lukiossa ja eri oppiaineissa kohdattavat käsitteet voivat olla haasteellisia kielitaustasta riippumatta. Myös kulttuuritietoisuus nähtiin koskettavan opiskelijoiden moninaisuutta laajemminkin kuin etninen tai katsomuksellinen tausta.

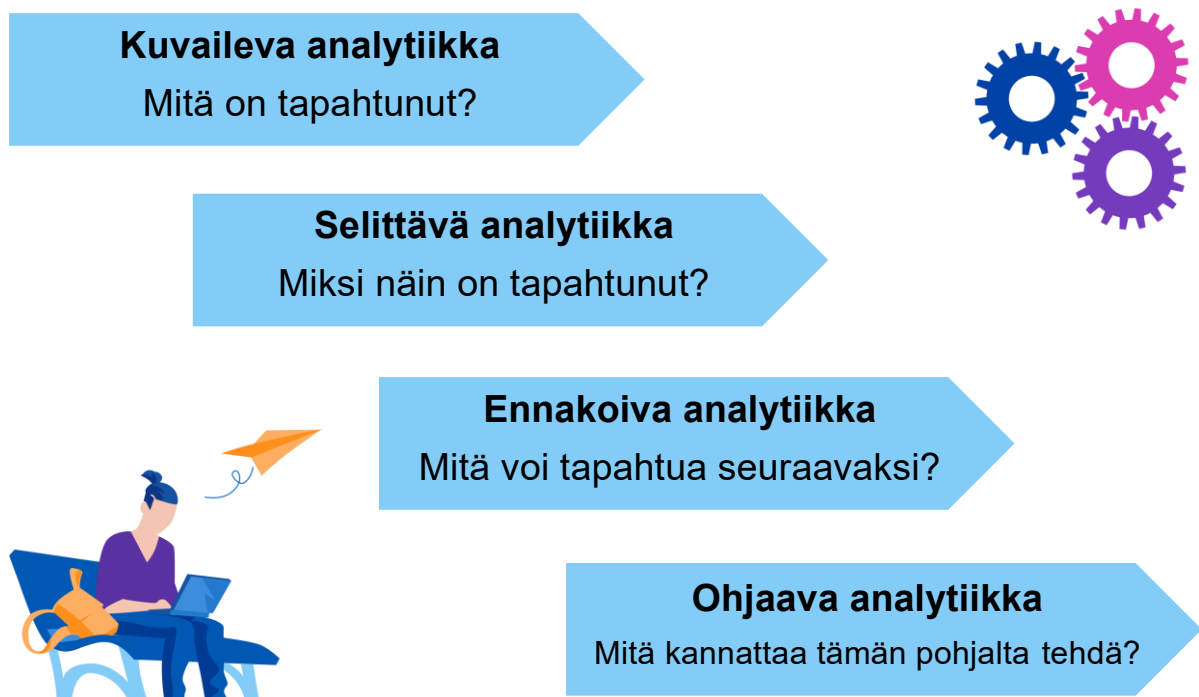
Rakenteet ja prosessit esim. lukuvuosisuunnitelmat, viestintä, resurssit, yhteistyö, paikallinen opetussuunnitelma.	Ympäristö esim. koulun ilmapiiri ja asenteet, kouluyhteisön moninaisuus, vuorovaikutus.
Pedagogiikka esim. opetusmenetelmät, oppiaineen sisällöt, eriyttäminen, arviointi.	Aktiviteetit esim. juhlapäivät ja teemaviikot, kansainvälinen yhteistyö, aamunavaukset.

Hankkeen aikana kieli- ja kulttuuritietoisuutta tarkasteltiin nelikentän avulla.

Ennakointitieto ja tulevaisuusnäkökulmat

Ennakointitieto lukiokoulutuksessa pohjautuu oppimisanalytiikkaan eli oppimiseen ja koulutukseen liittyvän datan keräämiseen ja analysoimiseen. Oppimisanalytiikkaa voidaan tarkastella useilla tasoilla: oppijan tasolla analytiikka antaa tietoa oppijalle itselleen omasta oppimisesta, opettajalle tai ohjaajalle se antaa tietoa ryhmän opintojen sujumisesta ja etenemisestä, institutionaalisella tasolla se antaa laajempaa tietoa päätöksenteon ja johtamisen tueksi ja kansallisella tasolla se antaa tietoa koulutuspoliittiseen päätöksentekoon. Dataa kertyy esimerkiksi oppilastietojärjestelmiin. Oppimisanalytiikan avulla voidaan muun muassa kehittää koulutusta, seurata opiskelijoiden opintojen etenemistä ja osaamistavoitteiden saavuttamista sekä ehkäistä opintojen keskeytymistä. ⁸

Oppimisanalytiikka ja datan analysointi voidaan jakaa neljään vaiheeseen: kuvailevaan, selittävään, ennakoivaan ja ohjaavaan analytiikkaan. Kuvaileva analytiikka kertoo mitä on tapahtunut, mutta se ei selitä syytä, miksi näin on tapahtunut. Selittävä analytiikka etsii syitä kuvailevan analytiikan antamalle tiedolle, ja siinä hyödynnetään asiantuntemuksen lisäksi tilastollisen analyysiin menetelmiä. Ennakoiva analytiikka pyrkii ennustamaan todennäköisiä tulevia tapahtumia. Siihen käytetään selittävän analytiikan lisäksi luokittelumenetelmiä. Ohjaava analytiikka pyrkii tuottamaan ennakoivaan dataan ja ennustemalleihin perustuvaa ohjausta, kuten ehdottaa resurssien kohdentamista ennakoidun tarpeen pohjalta. ⁸

Oppimisanalytiikkaa hyödyntäessä on huomioitava laillisia ja eettisiä seikkoja. Yksi huomioitava asia on henkilötiedot ja tietoturva, jolloin tiedon analysoinnissa on huomioitava henkilötietojen käsittelyä koskevat tietosuoja-asetukset ja rajoitukset siinä, millaisia tietoja voidaan käsitellä. Ennakoivassa ja ohjaavassa analytiikassa on myös omia laillisia erityishuomioita ja muutoinkin tärkeää pohtia sitä, miten dataan pohjautuvat päätökset voivat vaikuttaa yksilön tulevaisuuteen. Automaattinen päätöksenteko onkin kiellettyä, jos se merkittävästi vaikuttaa yksilöön, kuten esimerkiksi keskeyttäisi opiskelijan opinnot. Päätöksenteon pitää siis perustua ihmisen tekemään arvioon ja päätökseen, vaikka päätöksen tukena voikin hyödyntää oppimisanalytiikkaa.⁸

Lukioiden ohjauksen laadun vahvistaminen Vantaalla -hankkeessa haluttiin kehittää menetelmiä ja ratkaisuja, jotka helpottavat ja tehostavat ryhmänohjaajien keinoja seurata opiskelijoiden opintojen etenemistä tavoiteajassa ja tukea sen avulla paremmin opiskelijoita opintojen aikana. Myös institutionaalisen tason tietoa kaivattiin, jotta johtamisessa voidaan tunnistaa niitä ohjauksen osuuksia, joita olisi syytä kaupunki- tai lukiotasoisesti kehittää tai johon tulisi suunnata resurssia, kuten esimerkiksi ryhmäkokotiedoista, poissaolomääristä tai opintojaksojen arvosanakehityksestä nousevat tarpeet.

Oppimisen ja opiskelun tuki

Opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen lukiossa, jos opiskelijalla on kielellisiä erityisvaikeuksia tai muita oppimisvaikeuksia, jotka vaikeuttavat opiskelua. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Lisäksi lukiossa järjestetään erityisopettajan tarjoamaa erityisopetusta, joka tukee opiskelijaa lukio-opinnoissa. Erityisopetus voi olla yksilöopetusta, ryhmämuotoista tai samanaikaisopetusta. Opiskelijan tuen tarvetta arvioidaan lukio-opintojen aikana sekä seurataan opintojen aikana. Oppimisen tukitoimiin kuuluu esimerkiksi monipuoliset opetus- ja arviointimenetelmät, tukikurssit sekä tukiopetus. Tämän lisäksi voidaan toteuttaa erityisjärjestelyjä, joita voidaan hakea myös ylioppilastutkinnon kokeisiin.⁹

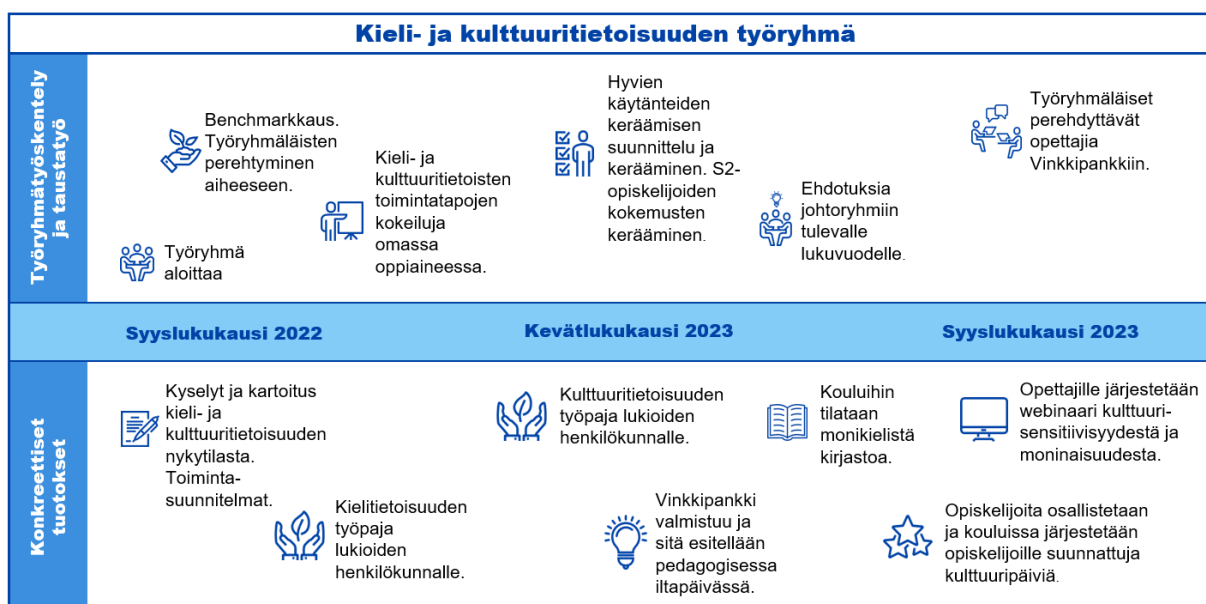
Lukioiden ohjauksen laadun vahvistaminen Vantaalla -hankkeessa haluttiin kehittää toimintamalleja siihen, miten perusopetuksessa erityistä tai tehostettua tukea saaneita opiskelijoita voidaan ohjata ja tukea lukiokoulutukseen siirtyessä ja lukio-opintojen aikana. Lisäksi haluttiin kehittää ja kokeilla malleja siihen, kuinka opiskelijat voivat tuoda tuen tarpeitaan esiin heti lukio-opintojen alussa. Hankkeen aikana haluttiin testata digitaalisia menetelmiä, joilla opiskelija voi tuoda esiin tuen tarpeitaan matalalla kynnyksellä ja oikea-aikaisesti. Oppimisen ja opiskelun tuki laajennettiin koskemaan myös muuta kuin erityisopettajan antamaa tukea oppimisvaikeuksiin. Opiskelijaa voidaan tukea myös yleisesti opiskeluun, hyvinvointiin tai tulevaisuuteen liittyvissä kysymyksissä, jolloin mukana on koko henkilökunta.

HANKKEEN VINKIT KIELI- JA KULTTUURITIEETOISUUTEEN

Hankkeen aikana kehitettiin kieli- ja kulttuuritietoista toimintakulttuuria Vantaan lukioissa. Toimintakulttuurin muutos voi olla hidasta ja pitkäjänteistä työtä, jonka siirtyminen arkiseen käytäntöön voi viedä aikaa. Kielitietoisuuden kehittäminen alkoi jo keväällä 2022, jolloin järjestettiin pedagoginen iltapäivä aiheesta. Syksyllä 2022 hankkeessa aloitti kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittämistyöryhmä (kuva), joka perehtyi kieli- ja kulttuuritietoiseen pedagogiikkaan sekä selvitti kollegoiden ja opiskelijoiden näkemyksiä kieli- ja kulttuuritietoisuuden nykytilasta. Kyselyn laatimisessa hyödynnettiin joitakin ECML:n Roadmap-työkalun kielitietoisuuden itsearviointiväittämiä opettajille ja oppilaille¹⁰ sekä luotiin lisäksi omia kulttuuritietoisia kysymyksiä, joita opettajat ja opiskelijat arvioivat asteikolla 1-5 (Liite 1 ja 2).

Työryhmäläiset kehittivät kieli- ja kulttuuritietoisia kokeiluja omassa oppiaineessa sekä järjestivät työpajoja kollegoilleen aiheesta. Hankkeen aikana kerättiin hyviä käytäntöjä Vantaan lukioden opettajilta, ja näistä käytännöistä koostettiin Vinkkipankki verkkoon luettavaksi. Hankkeen loppuvaiheessa keskityttiin vahvistamaan kieli- ja kulttuuritietoisien ajattelun siirtymistä käytännön opetusarkeen sekä hyödyntämään siinä yhteistä Vinkkipankkia. Seuraavalle sivulle on koottu ja poimittu joitakin keskeisiä ja toimivia työtapoja ja käytäntöjä Vinkkipankista. Kieli- ja kulttuuritietoisuutta on tarkasteltu neljän näkökulman kannalta: rakenteet ja prosessit, pedagogiikka, kouluympäristö sekä aktiviteetit ja tapahtumat. Hankkeen aikana myös osallistettiin opiskelijoita, ja järjestettiin muun muassa kulttuuripäiviä tai kulttuuri aiheisiä luentoja/ studia generalia -tapahtumia.

Kieli- ja kulttuuritietoisia käytäntöjä Vantaalla

Pedagogiikka

- Käsitelistat, avainsanat, käsite-luntilappu, ryhmän yhteinen käsite-docs
- Käsitteiden avaaminen visuaalisesti, synonyymein/ antonyymein/ miellekartan/ muiden kielten avulla
- Esseiden ja tekstien mallintaminen
- Yhteistyö S2-opettajan kanssa
- Suulliset kokeet, toisen kielen tai sanakirjan käyttäminen kokeessa apuna
- Kulttuureista, kielistä, arvoista ja stereotyyppioista keskustellaan eri oppiaineissa. Tilaa omille kulttuurikokemuksille annetaan, mutta ei painosteta kertomaan.

Rakenteet ja prosessit

- Kaikille yhteinen ÄI1-kurssi 1. periodissa ennen oppimäärän valintaa
- S2.0-opintojakso kielen oppimisen tukena
- Pajatoiminta: äidinkieli, S2, matematiikka
- Tasa-arvovastaava, aktiivinen kansalainen -tiimi
- Ykkösten tulokaskysely, RO-haastattelut
- Kehityskeskusteluissa aiheena kielitietoisuus

Kouluympäristö

- Turvallisemman tilan periaatteet
- Somessa näkyvä kansainvälisyys ja eri kulttuurien juhlapäivät
- Tervetuloa-teksti kaikilla koulun kielillä sisääntuloaulassa
- Kirjastossa monikielistä ja selkokielistä kirjallisuutta
- Lukio-opiskelun terminologiaa käydään läpi RO- ja opo-tunneilla

Aktiviteetit ja tapahtumat

- Tapahtumat, joissa vaihdossa olleet tai vaihdossa olevat kertovat kokemuksistaan
- Kummikoulut
- Erasmus-yhteistyö ja ulkomaan matkat
- Eurooppa-teemaviikko, kulttuuripäivät (pukeutumista, ruokaa, visailua)

[Löydät koko Vinkkipankin täältä](#)

Benchmarkkaus

Yksi tapa kehittää lukiokoulutuksen laatua sekä kieli- ja kulttuuritietoisuutta on oppia muilta. Hankkeen aikana käytiin benchmarkkaamassa Vuosaaren lukiossa sekä Tanskassa Kööpenhaminassa. Vuosaaren lukio on monikulttuurinen lukio, jossa haettiin uusia ideoita kieli- ja kulttuuritietoisuuteen. Tanskassa puolestaan on pidempää kokemushistoriaa maahanmuutosta, ja sieltä haluttiin hakea hyviä kokemuksia siitä, missä koulutuksellisissa tai muissa lapsia ja nuoria koskevissa toimissa on onnistuttu. Kööpenhaminan benchmarkkaus kohdistui yhteen lukioon, yhteen peruskouluun sekä kahteen tutkimussäätioon/ -keskukseen. Ohessa on koottuna keskeisiä oppeja, joita Tanskan benchmarkkaus opetti.

Keskeiset havainnot benchmarkkauksesta

Tingbjergin peruskoulu¹¹

Perustiedot: peruskoulu
Tingbjergin kaupunginosassa
Kööpenhaminassa

Taustaa: Tingbjergin alue oli pitkään kansallisella "ghettolistalla", minkä kriteereinä on mm. korkea työttömyys, rikollisuus, korkea maahanmuuttajien määrä sekä matala koulutustaso tai koulutukseen osallistuminen.

Muutokset koulussa: Koulussa tehtiin kartoitus henkilökunnalle, opiskelijoille ja huoltajille heidän ajatuksistaan ja odotuksistaan koulunkäyntiä ja tulevaisuutta kohtaan. Uskomukset olivat ristiriidassa todellisten tilastojen kanssa: odotukset olivat matalia ja väärä. Henkilökunta teki pedagogisia muutoksia ja asennemuutoksen odotuksiinsa -> opiskelijoita kannustettiin uskomaan haaveisiin ja tulevaisuuteen. Lisäksi koulun yhteydessä aktiivista iltapäivätoimintaa teini-ikään asti ja vahvaa alueellista yhteistyötä muiden paikallisten toimijoiden kanssa.

Tulokset: Opiskelijat siirtyvät enemmän jatko-opintoihin, jopa yli kansallisen keskiarvon. Tingbjerg pudonnut ghettolistalta jo 2. vuoden ajan. Halukkuus opiskella Tingbjergissä kasvanut merkittävästi.

Ørestadin lukio¹²

Perustiedot: Lukio Ørestadissa
Kööpenhaminassa

Taustaa: Lukiossa on aktiivista oppilaskunnan hallituksen toimintaa sekä sen alaisia clubeja. Yksi club on OEG Mino eli kulttuuriseen monimuotoisuuteen keskittyvä alaryhmä.

Opiskelijoiden osallistuminen: OEG Minon alatyöryhmä on kehittänyt lukioon kulttuuripainotteista toimintaa, kuten Ramadanin illallisjuhlan ja kulttuuripäivän. Toiminta on keskittynyt vapaa-ajalle. Toiminta on lähtenyt opiskelijoista itsestään, mutta henkilökunta on auttanut.

Tulokset: Paikalla on ollut todella paljon opiskelijoita ja tapahtumat ovat olleet menestyksekkäitä. Kulttuurinen tietoisuus on kasvanut ja polarisaatio vähentynyt.

Rockwool foundation¹³

VIVE¹⁴

Rockwool foundation, tutkimussäätiö:
Tutkittu etnistä segregatiota ja pakolaislapsia koulussa.

Tulokset: Pakolaistaustaisten oppilaiden läsnäolo ryhmässä ei vaikuttanut negatiivisesti natiivien akateemisiin kykyihin, vaikka tällaista on uskottu tapahtuvan. Asuinalueiden segregatiota enemmän sosioekonomisen aseman kuin etnisyyden vuoksi.

VIVE, tutkimuskeskus:

Aluepohjaiset interventiot ja monialainen yhteistyö: tavoitteena lisätä nuorten vapaa-ajan työntekeä, nuoria ohjattu työnhaussa. Taustalla ajatus, että työkokemus voi kasvattaa itsetuntoa, uskoa omiin kykyihin ja selkeyttää tulevaisuutta sekä opettaa ajanhallintaa ja yhteistyötaitoja.

Tulokset: Koulutussaavutukset parantuneet, etenkin maahanmuuttajataustaisilla, rikollinen käyttäytyminen on vähentynyt, koulun keskeyttämiset vähentyneet. On auttanut nuoria löytämään töitä ja pysymään niissä.

LOMAKKEET OHJAUKSEN TUKENA

Vantaan kaupungilla on käytössä Wilma-oppilashallintojärjestelmä. Hankkeen aikana Wilmaan kehitettiin ja työstettiin lomakkeita opiskelijoiden ohjauksen tueksi.

Ryhmänohjauslomake ja -tuloste

Ryhmänohjaajan työn tueksi kehitettiin opiskelijan ryhmänohjauslomake (Liite 3) sekä ryhmätuloste (kuva), joka kokoaa ohjattavan ryhmän opiskelijoiden lomakkeet yhdelle sivulle. Tämä helpottaa merkittävästi ryhmänohjaajan työtä, sillä hän pystyy seuraamaan ryhmänohjausryhmänsä opiskelijoiden opintojen etenemistä ja poissaoloja helposti ja reaaliaikaisesti tulosteen avulla. Opiskelijan lomakkeelle päivittyy HOPSista opiskelijan opintojen suorittamisen tavoiteaika. Lomakkeelle päivittyy myös opintopistekertymä sekä tehdyt valinnat tulevista opintojaksoista. Ryhmänohjaaja voi verrata opintopistekertymää tavoiteaikaan ja täyttää lomakkeelle, etenevätkö opinnot tavoiteaikataulussa. Tämän lisäksi lomakkeelle päivittyy automaattisesti keskeytyneet ja keskeneräiset kurssit, neloset, lukuaineiden keskiarvo sekä yo-kirjoitusten tulokset. Lisäksi lomakkeen lopussa on kenttä, johon ryhmänohjaaja voi merkitä yhteydenotot opiskelijaan ja huoltajaan, kuten ro-keskustelun. Tämä auttaa seuraamaan esimerkiksi sitä, että RO-haastattelut tulee pidettyä kaikille opiskelijoille, tai että poissaoloihin on puututtu oikea-aikaisesti. Ryhmätuloste puolestaan kokoaa opiskelijoiden lomakkeista opintopistekertymän, arvosanakehitystä sekä poissaolot. Mikäli opiskelijan arvosana laskee alle 6 tai poissaolot ylittävät 20 poissaoloa periodissa, tulevat nämä tiedot tulosteeseen punaisella. Tämä helpottaa ryhmänohjaajaa tunnistamaan varhaisessa vaiheessa opiskelijan mahdollisia tuen tarpeita.

Tavoiteltu opinto-aika	Suoritetut opintopisteet	Opintopiste edellä/jäljessä	Valinnat (op)	Suoritukset ja valinnat yhteensä	4	Z	K	Tulopisteet	Tulokeskiarvo	Lukuaineiden keskiarvo	Lukuvuoden poissaolot yhteensä	Jakso 1	Jakso 2	Jakso 3	Jakso 4	Jakso 5
4	0	+ 3	0,0	0	-	-	-	20,57	8,57	8,00	6	2	1	2	0	0
	0		12,0	12	-	-	-		5,50	4,80	9	0	9	0	0	0
4	10		0,0	10	3	5	2		10,00	9,00	9	2	3	4	0	0
4	0		0,0	0	-	-	-	19,68	7,80	0,00	4	3	1	0	0	0
3	65		55,0	120	1	1	2		9,70	8,83	4	2	2	0	0	0

Esimerkkikuva ryhmätulosteesta. Tuloste kokoaa riveille kaikkien ryhmänohjausryhmässä olevien opiskelijoiden opintojen etenemisen tietoja. (Tuloste on testiversio eikä siinä ole aitojen opiskelijoiden tietoja).

Tuen lomake

Hankkeen aikana kehitettiin ja uudistettiin oppimisen tuen lomaketta, johon erityisopettaja ja opiskelija täyttävät yhdessä opiskelijan tuen tarpeita, vahvuuksia ja suositeltuja tukimuotoja oppitunneille sekä opiskelijan kokemuksia tuesta. Lomakkeessa voi valita, mitä oppiaineita valitut tukimuodot koskettavat. Aineenopettaja voi puolestaan täydentää lomakkeelle toteutettuja tukikeinoja. Tämän lisäksi lomakkeelle voidaan merkitä ylioppilaskirjoituksia koskevat erityisjärjestelyt.

Tuen tarpeeseen voi kirjoittaa esim. lukiseulan tai -testin tuloksista.

Lomakkeeseen merkityn oppiaineen opettaja näkee arviointikirjassa opiskelijan kohdalla merkin, joka viittaa tuen tarpeeseen. Opettaja voi kirjata antamia tukitoimia.

Erityisopettaja voi täyttää lokimerkintää opiskelijan kanssa käydyistä tukeen liittyvistä keskusteluista.

Tuen tarve

Opiskelijan vahvuudet

Opiskelun tukitoimet

Suosittelut tukimuodot

Muu tarvittava tuki

Oppiaineet *

Toteutetut tukitoimet alkaen

Hae toimenpiteet

Toteutetut tukitoimet

Opiskelijan kokemukset tuesta

SEURANTA

Paivamaara	Keskusteluun osallistuneet	Sovitut asiat

YLIOPPILASKIRJOITUKSET

Erityisjärjestelyt yo-kokeissa

Ylioppilaskirjoitusten erityisjärjestelyt, muu

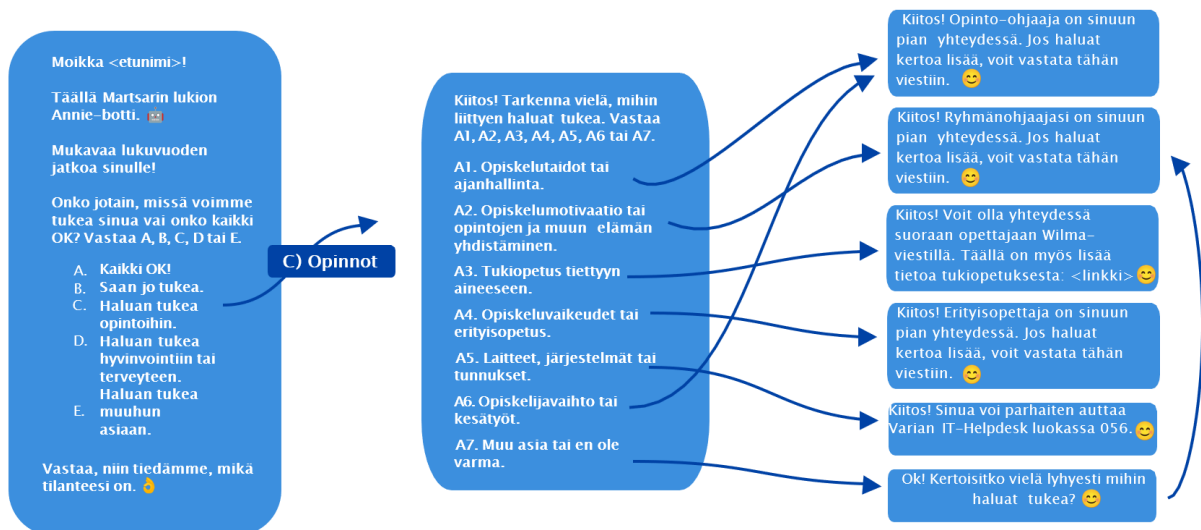
Tukitoimista löytyy esim. pienryhmättila, erityisopettajan tuki, lisäaika kokeeseen ja äänikirjat.

Erityisopettaja voi täyttää opiskelijan kanssa opiskelijan kokemuksia saadusta tuesta.

Erityisopettaja voi täyttää tiedot ylioppilaskirjoituksissa toteutettavista erityisjärjestelyistä.

DIGITAALISET VÄLINEET OHJAUKSEN TUKENA

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli kokeilla tai kehittää menetelmiä, joilla opiskelija voi tuoda tuen tarpeitaan esiin ja tukea voidaan tarjota oikea-aikaisesti. Tässä haluttiin painottaa digitaalisia menetelmiä. Pilotoimme hankkeessa Annie Advisor -sovellusta¹⁵ kahden viestikierroksen ja opiskelijaryhmän kanssa. Annie Advisor on sovellus, joka ottaa tekstiviestitse yhteyttä opiskelijaan. Tekstiviesti kartoittaa opiskelijoiden tuen tarpeita (kuva). Viestipolku ohjaa opiskelijaa monivalintakysymysten avulla kohti oikeaa tuen tarjoajaa. Sovellus tavoitti hyvin opiskelijoita, ja opiskelijoiden palautteen perusteella se koettiin toimivana ja helposti lähestyttävänä tapana tuoda esiin tuen tarpeita.

Esimerkki viestipolun etenemisestä. Annien seuraava viesti valikoituu sen mukaan, minkä vaihtoehdon opiskelija valitsee. Viestipolun aiheet ja vaihtoehdot luodaan koulun tarpeiden mukaan.

Vantaalla on kokeiltu aiemmin päivittäistä opo-chattiä. Hankkeessa haluttiin jatkokehittää opo-chattia aiemmin opitun pohjalta: päivittäiselle chatille ei nähty tarvetta, mutta sillä odotettiin olevan tarvetta edelleen rajattuina ajankohtina, kuten yhteishaun alla. Hankkeen aikana lukuvuonna 2022-2023 chat oli auki marraskuussa sekä maaliskuussa maanantaisin ja keskiviikkoisin. Chat löytyi Vantaan kaupungin verkkosivuilta ja chatissä päivysti yksi Vantaan lukion opinto-ohjaaja. Chatissä opiskelija pystyi ottamaan etävälitteisesti yhteyttä opoon ja keskustelemaan mieltä askarruttavista asioista, kuten yhteishakuun liittyvistä pohdinnoista. Chatissä kävi muutamia opiskelijoita, mutta yhteydenotot jäivät edelleen odotettua vähäisemmiksi.

VISUALISOINTI JA DATA

Hankkeen aikana kartoitettiin, millaista oppimisanalytiikkaa voimme hyödyntää ohjauksen tukena. Tavoitteena oli kehittää visualisointeja esimerkiksi ryhmäkokoihin, arvosanakehitykseen ja poissaoloihin eri oppiaineissa. Myös siirtyminen jatko-opintoihin kiinnosti lukioden ohjauksen kannalta. Hankkeessa työskenteli projektiasiantuntija, joka kehitti PowerBI-ohjelmaan visualisointeja olemassa olevasta datasta. Visualisoinnit painottavat kuvailevaa analytiikkaa, josta voidaan kuitenkin tunnistaa tiettyjä toistuvia trendejä, kuten esimerkiksi keskeytyneiden kurssien painottuminen tiettyihin opintojaksoihin eri lukuvuosina. Haasteena oppimisanalytiikan käytössä on lukioden erilaiset kirjaustavat, jolloin saatava data ei ole aina yhdenmukaista. Dataa on käsitelty ja visualisoitu anonyymisti ja isoina tietomassoina, eikä datalla ole tarkoitus tehdä yksittäisiä opiskelijoita tai ryhmiä koskevia päätöksiä. Datan pohjalta voidaan esimerkiksi tunnistaa sellaisia oppiaineita tai opintojaksoja, joihin tulisi lisätä resurssia, pienentää ryhmäkokoja tai tarjota tukikursseja.

Hankkeen vinkit visualisointiin ja tiedolla johtamiseen

Ryhmäkokojen keskiarvo:

- eri oppiaineissa tai eri opintojaksoissa
- yli 30 opiskelijan ryhmät eri oppiaineissa
- ➔ Näkyykö yhteyksiä arvosanatietoihin tai keskeytyneisiin suorituksiin?

Arvosanatiedot oppiaineissa/opintojaksoissa

- keskiarvot
- keskiarvojen muutos
- arvosanojen jakauma
- hylätyt suoritukset
- kuinka monta kertaa kurssi keskimäärin suoritetaan uudelleen

Keskeytyneet tai keskeneräiset opintojaksot:

- eri oppiaineissa
- eri opintojaksoilla
- merkintöjen määrän muutos lukuvuosittain
- ➔ Painottuvatko samoihin oppiaineisiin? Tukikurssien tai lisäresurssien ohjaaminen.

Poissaolot

- poissaolopäivät eri lukuvuosina
- poissaolopäivät eri vuosikursseilla
- poissaolopäivät periodeittain
- poissaolopäivät eri viikonpäivinä
- ➔ Onko trendiä? Tuen ja ohjauksen lisääminen kriittisiin opintopolun vaiheisiin.

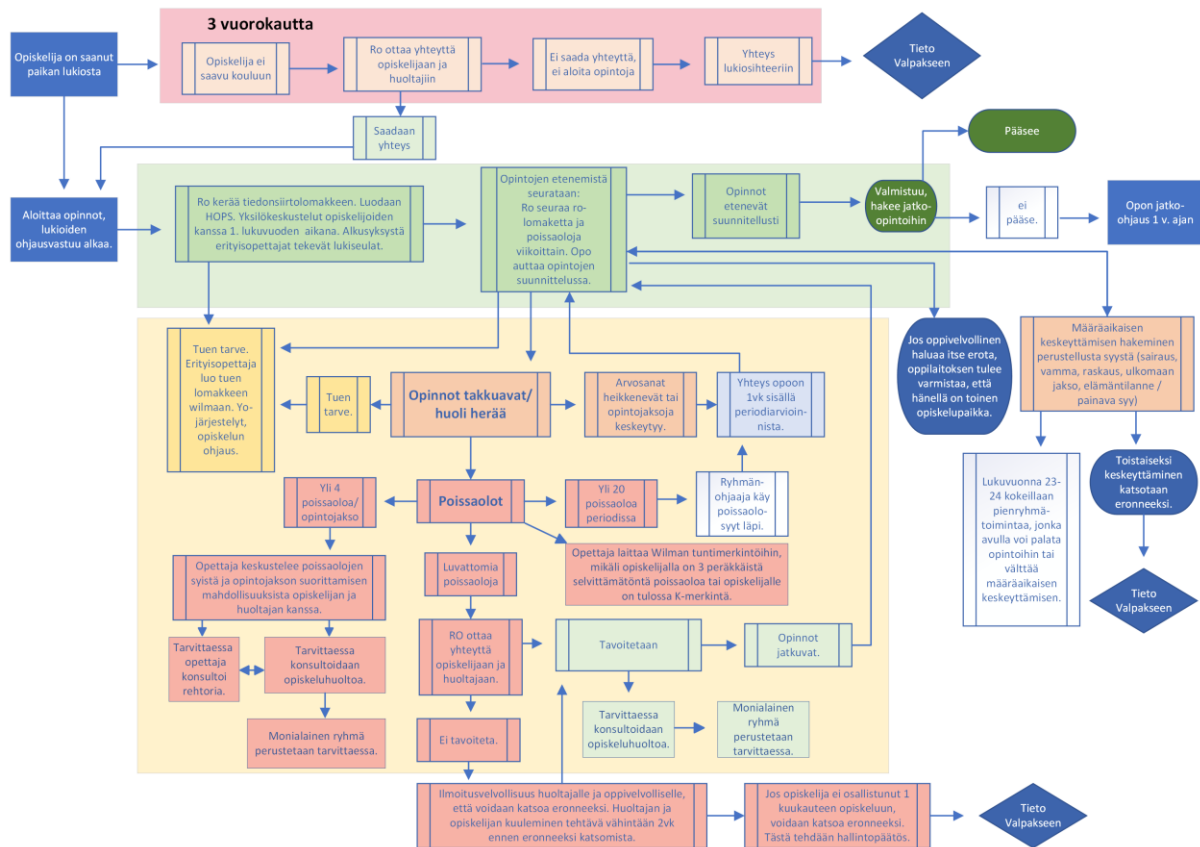
Eronneet opiskelijat

- eronneiden määrä lukuvuosittain
- eron syyt
- eronneet sukupuolen tai äidinkielen mukaan (kotimainen kieli/ vieraskielinen -jaottelu)
- ➔ Voidaanko eroja ehkäistä tuen ja ohjauksen lisäämisellä?

Jatko-opintohaut

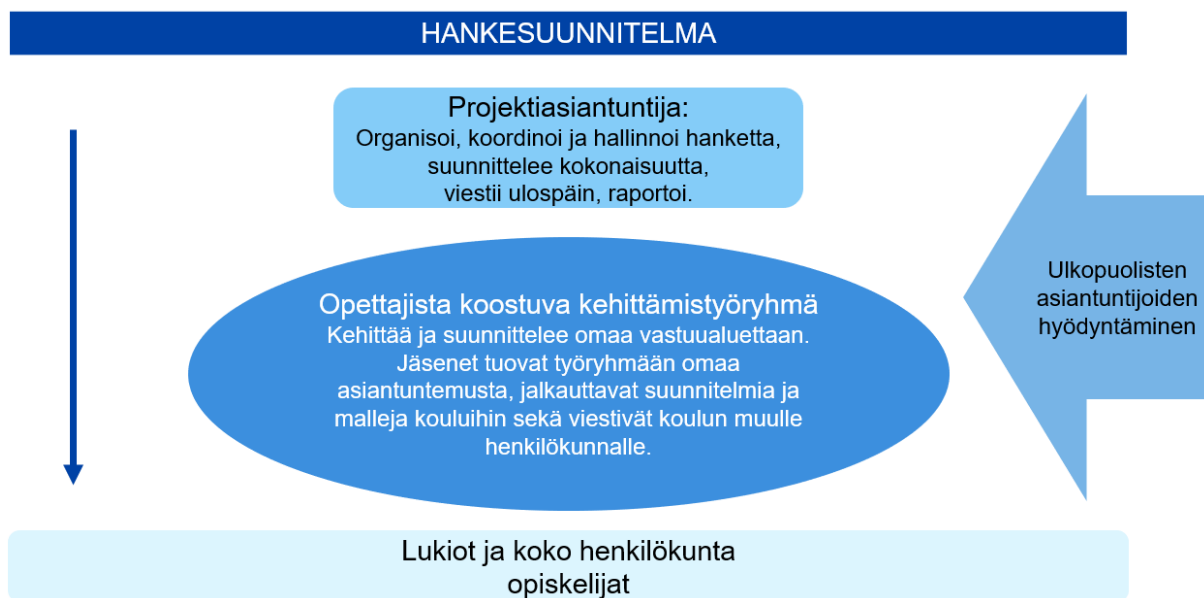
- Miten ja mihin (AMK/YO, kaupunki) hakeudutaan opiskelemaan eri lukioista sukupuolen tai kielitaustan mukaan?

PowerBI-visualisointien lisäksi hankkeen aikana tuotettiin visuaalinen prosessikuvaus (kuva), joka kuvaa lukio-opintojen etenemistä. Kuvaukseen on nostettu esiin ryhmänohjaajan ja muun henkilökunnan roolia opintojen etenemisen aikana. Lisäksi kuvaukseen on avattu prosesseja siitä, kuinka toimitaan huolen herätessä, poissaolojen seurannassa ja mahdollisissa keskeytymistapauksissa tai keskeytymistä ennakoivissa tapauksissa. Prosessikuvaus liitettiin opiskeluhoitosuunnitelmiin ja sen tarkoitus on kuvata selkeästi opintojen etenemisen vaiheita ja toimintamalleja, jotta tavat ovat yhtenäiset ja strukturoidut kaikissa lukioissa.

TYÖRYHMÄTOIMINNALLA KEHITYSTÄ

Hankkeessa hyödynnettiin Vantaalla jo aiemminkin käytössä ollutta mallia, jossa lukiokoulutusta kehitetään opettajatyöryhmien avulla. Hankkeessa työryhmät perustettiin kieli- ja kulttuuritietoisuuden sekä opintojen etenemisen seurannan menetelmien kehittämiseksi. Työryhmissä oli 1 tai 2 edustajaa jokaisesta lukiosta, ja ryhmät kokoontuivat 5-6 kertaa lukuvuoden aikana. Tapaamisia veti projektiasiantuntija, joka valmisti keskusteltavat aiheet kokouksiin.

Hankkeen eri tasot ja työnjako. Projektiasiantuntija koordinoi ja hallinnoi hanketta, työryhmä toimii välissä ja viestii ja vie toimenpiteitä kouluihin sekä viestii kouluista projektiasiantuntijalle.

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden työryhmä kokoontui syksystä 2022 lähtien aina syyslukukauden 2023 loppuun, eli kolmen lukukauden ajan. Työryhmätapaamisissa perehdyttiin yhdessä kehitettävään aiheeseen sekä suunniteltiin kieli- ja kulttuuritietoisten toimintamallien ja pedagogiikan kehittämistä yhteiseen suuntaan kaupungin tasolla. Tapaamisten välillä työryhmäläiset edistivät aihetta omissa lukioissaan.

Opintojen etenemisen seurannan työryhmä kokoontui lukuvuoden 2022-2023 ajan. Työryhmän tavoitteena oli kehittää yhteinen ryhmänohjaajien seurantatyökalu. Työryhmätapaamisissa keskusteltiin keskeisistä tarpeista, joita ryhmänohjaajat kaipaivat opintojen etenemisen seuraamisen tueksi. Tapaamisten välissä Primuksen pääkäyttäjä muokkasi lomaketta. Tapaamisissa hiottiin lomaketta eteenpäin ja keskusteltiin uusista kehitystarpeista, joita lomakkeen testikäytöstä

nousi esiin. Kun tarvittavat muokkaukset ja toiminnot oli saatu valmiiksi, pääsivät työryhmäläiset ohjastamaan muita opettajia lomakkeen käyttöön. Tarkempi sisältö lomakkeesta ja tulosteesta löytyy luvusta ”Lomakkeet ohjauksen tukena”.

Hankkeen vinkit onnistuneeseen työryhmätoimintaan:

Haaste	Ratkaisuehdotus
Yhteisten tapaamisaikojen sopiminen kouluarjen keskellä: päättöviikot, teemaviikot, yo-kirjoitukset, lomakaudet...	Sopikaa mahdollisuuksien mukaan lukuvuoden tai lukukauden alussa koko vuoden/ lukukauden tapaamiset. Mikäli se ei onnistu, sopikaa seuraava tapaamisaika viimeistään edellisen kokouksen alussa, älkää jättäkö sitä kokouksen loppuun tai kokousten väliin sovittavaksi. Tapaamisia voi myös pitää vuoroin eri oppilaitoksissa, jolloin matka-aikoihin menevä aika jakautuu tasaisesti.
Muutosten ja kehityksen vieminen eteenpäin muulle henkilökunnalle voi olla haastavaa.	Koulusta kannattaa osallistua kaksi edustajaa työryhmään, jolloin vastuu ei ole yhden ihmisen harteilla. Kouluissa voi myös mahdollisuuksien mukaan toimia aiheeseen keskittynyt koulun oma työryhmä tai tiimi, jonka kautta kehitystä voi viedä koulussa eteenpäin. Tärkeää on myös rehtorin tuki.
Vaihteleva sitoutuminen ja työskentely kokousten välissä.	Luo suunnitelma työryhmän tehtävistä ja lukuvuoden aikataulusta jo ennen työryhmän perustamista. Tee selvät raamit sille, mitä tehtäviä työryhmäkorvaus edellyttää ja mitä tulee tapahtua ennen seuraavaa kokousta. Luokaa yhteinen tiedostokansio, jossa voi työskennellä kokousten välissä.
Eri koulujen tilanne ja tarpeet voivat olla erilaiset. Yhteisiä kaikkiiin kouluihin sopivia toimenpiteitä on vaikea määritellä.	Esittele suunnitelmasi rehtoreille hyvissä ajoin ja pyydä heiltä kommentteja ennen työryhmän aloittamista. Pidä rehtorit ajan tasalla työskentelystä koko hankeajan. Yhteinen kehityssuunta vaatii myös kompromisseja. Kaikki toimenpiteet eivät välttämättä istu täysin samalla tavalla kaikkiiin kouluihin. Työryhmässä kannattaa sopia yhdessä siitä, miten toimenpiteitä voi soveltaa ja sovittaa eri oppilaitoksiin ja miten niitä painotetaan eri kouluissa. Tärkeintä on, että kehitys kulkee strategisesti ja yleisellä tasolla samaan suuntaan. Konkreettiset toimenpiteet voivat olla joustavampia ja sovittaa jokaisen koulun tarpeisiin.

LÄHTEET

1. Opetus- ja kulttuuriministeriö [Lukion laatuohjelma - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#) Viitattu 18.1.2024
2. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Lukiokoulutuksen laatustrategia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2022:43
3. Opetushallitus [Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman edistäminen | Opetushallitus \(oph.fi\)](#) Viitattu 18.1.2024
4. Puukko, Vuori & Kuukka (toim.) 2019. Tiellä parempaan: Maahanmuuttajien koulutukseen integroitumisen hyviä käytäntöjä. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 14:2019
5. Opetushallitus 2017. Kielitietoinen opetus – kielitietoinen koulu. Opetushallitus 4:2017
6. Alisaari, J., Harju-Autti, R., Kivipelto, S., Björklund, M., Keskitalo, P., Kuusento, K., Laasonen-Tervaoja, E. ja Vigren, H. (2020). DivED – kohti kieli- ja kulttuuritietoisempaa opettajuutta ja opettajankoulutusta. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 11(3)
7. Opetushallitus 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:2a
8. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Oppimisanalytiikan viitekehys. Hyvät käytännöt oppimisanalytiikan käyttöönotossa ja hyödyntämisessä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:36
9. Opetushallitus. [Oppimisen tuki ja erityisopetus lukiossa | Opetushallitus \(oph.fi\)](#) Viitattu 19.1.2024
10. ECML Roadmap – askeleet kielitietoisen koulun kehittämiseen. Tukimateriaali. Itsearviointiväittämät: Luettelot opettajille ja oppilaille. [ECML/CELV > ECML-Programme > Programme 2016-2019 > roadmap for schools > FI > Koordinaattorin tukimateriaali](#) Viitattu 30.1.2024
11. Tingbjerg skole, Kööpenhamina. [Tingbjergskole \(aula.dk\)](#) (Lue myös artikkeli koulun tuloksista: [Denmark: Students with migrant background surpass national average at local school | European Website on Integration \(europa.eu\)](#)) Viitattu 6.2.2024
12. Ørestad gymnasium, Kööpenhamina. [Our Architecture - Ørestad Gymnasium \(oerestadgym.dk\)](#) Viitattu 6.2.2024
13. Rockwool foundation. [Frontpage - The ROCKWOOL Foundation \(rockwoolfonden.dk\)](#) (Katso myös: [Bosætning i Danmark - The ROCKWOOL Foundation \(rockwoolfonden.dk\)](#) ja [Do refugee children impair the academic performance of native children in the school? Informative null results from Danish Register Data | European Sociological Review | Oxford Academic \(oup.com\)](#)) Viitattu 6.2.2024
14. VIVE The Danish center for social science research. [The Danish Center for Social Science Research - VIVE](#) Viitattu 6.2.2024
15. Annie advisor. [Annie Advisor - Tiedätkö, mitä opiskelijoillesi kuuluu?](#) Viitattu 31.1.2024

LIITTEET

Liite 1. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kysely opettajille

Minkä oppiaineen opettajana toimit tällä hetkellä?

- äidinkieli
- vieraat kielet
- matematiikka
- reaaliaineet
- taito- ja taideaineet
- opinto-ohjaus
- muu

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1-5 (1 täysin eri mieltä, 5 täysin samaa mieltä).

1. Kykenen tunnistamaan opettamani oppiaineeni tekstisisällöistä opiskelijalle hankalia rakenteita tai käsitteitä.
2. Autan oppilaitani tulemaan tietoisemmiksi oman oppiaineeni kielen erityispiirteistä.
3. Rohkaisen opiskelijoita käyttämään omia äidinkieliään oppitunneillani.
4. Jokainen opettaja opettamastaan aineesta riippumatta on myös suomen kielen opettaja.
5. Kouluni arjessa pyritään nostamaan esille opiskelijoiden eri kieliä.
6. Tiedostan kulttuurin vaikutuksia omiin tapoihini, ajatuksiini ja opetukseeni.
7. Koulussani arvostetaan erilaisia kulttuureja.
8. Koulussani tuetaan opiskelijan kulttuuri-identiteetin rakentumista.
9. Käyttämässäni oppimateriaalissa näkyy moninaisuus (esim. erilaiset etniset taustat, katsomukset, sukupuolet...).

Liite 2. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kysely opiskelijoille

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1-5 (1 täysin eri mieltä, 5 täysin samaa mieltä).

1. Jos en ymmärrä oppitunnilla, opettajani auttavat minua tunnistamaan ja ymmärtämään hankalia käsitteitä tai rakenteita eri oppiaineiden teksteistä.
2. Keskustelemme tekstien merkityksistä ja ymmärtämisestä kaikkien oppiaineiden tunneilla.
3. Opettajani antavat minun käyttää oppitunneilla kaikkia osaamiani kieliä, jotta ymmärtäisin oppimaani paremmin.
4. Opettajani tietävät, mitä kaikkia kieliä osaan.
5. Koulussani arvostetaan erilaisia kulttuureja.
6. Kouluni on vahvistanut ymmärrystäni eri kulttuureista.
7. Voin olla oma itseni koulussa: minun ei tarvitse esimerkiksi piilotella uskontoani, äidinkieltäni tai kansallisuuttani.

Liite 3. Opiskelijan ryhmänohjauslomake

Opiskelijan opintoaika, kurssikertymä ja keskiarvo

Tavoitteellinen opintoaika (vuotta) 3 Suorituksia yhteensä: 65 opintopistettä Lukuaineiden keskiarvo: 8,83

Lukuaineiden keskiarvo oppilaitokseen tultaessa: 9,7

Yhteishaun pisteet (tulopisteet)

Opintojen viitteellinen aikataulu periodeittain

[Opintojen viitteellinen tavoiteaikataulu LOPS2021](#)

Ryhmänohjaaja päivittää uusien arvosanojen tultua rekisteriin

Päivitysajankohta

Opintopisteiden kertymä suhteessa viitteelliseen tavoiteaikaan

Tavoiteaikataulusta edellä (opintopistettä)

Tavoiteaikataulusta jäljessä (opintopistettä)

Yo-kirjoitustulokset

Yo-aine	Suoritusaja	Pakollinen/Ylimääräinen	Tehtäväkohtaiset pisteet	Koepisteet	Arvosana
A Äidinkieli, suomi	2022K	Pakollinen Äidinkieli ja kirjallisuus	----	----	L
FC Ranska, lyhyt	2022K	Ylimääräinen	----	----	E

Poissaolot

Lukuvuoden 2021-2022 poissaolot yhteensä:

0

LV 2022-2023

poissaolot jaksoittain

1. jakso 0
2. jakso 0
3. jakso 4
4. jakso 4
5. jakso 4
Koko lukuvuosi 0

Z- ja K-merkinnät sekä neloset

Z-arvosanat: 1
K (keskeytetyt): 2
Neloset: 1

Kontaktit opiskelijaan ja huoltajiin

Ryhmänohjaaja - opiskelija:

pp.kk.vvvv	Aihe: 1=poissaolot, 2=kurssikertymä, 3=arvosanat, 4=muu aihe, 5=ro-keskustelu
10.3.2022	2

Ryhmänohjaaja - huoltaja(t):

pp.kk.vvvv	Aihe: 1=poissaolot, 2=kurssikertymä, 3=arvosanat, 4=muu aihe
2.9.2023	2

Ryhmänohjaajan muistiinpanoja. Esimerkiksi opiskelijan kanssa sovitut asiat.

Lomake on esimerkkikuva testiversiosta eikä sisällä aidon opiskelijan tietoja.

Lukioiden ohjauksen laadun vahvistaminen
Vantaalla -hankkeessa kehitettiin Vantaan
lukiokoulutuksen laatua ja saavutettavuutta
vuosina 2022-2023. Hanketta rahoitti
Opetushallitus.

Teksti:
Eeva Pylkkö

Kuvat:
Vantaan aineistopankki, Joel Haapamäki, Sakari
Manninen, Juhani Rätty, Eeva Pylkkö

